

sahovat i významy, jež překladatelky a editorka považují za podstatné.

Tato kapitola je stěžejní, protože ukazuje, jakým směrem se s ohledem na pojmosloví bude celá kniha ubírat. Poukázání na slabé stránky těchto pojmů v českém diskursu postižení a jinakosti a konkrétní vymezení jednotlivých pojmů, čtenářům a čtenářkám nabízí určitou optiku, jak následující texty číst, nebo spíše jak byly jednotlivé texty překládány. Úvaha o používaném pojmosloví podporuje širší záměr editorky a překladatelek, tj. odpoutat otázku postižení např. od kauzálního vztahu postižení a hendikepu a poukázat na sociální konstruovanost těchto pojmů.

Kniha je rozdělena do tří částí. První část se věnuje určitým teoriím a konceptům tělesné jinakosti jako ne/způsobivosti. Druhá část knihy rozebírá ne/způsobivost těla a myslí v kontextu různých diskursů a identit. A třetí část knihy ukazuje možnosti interdisciplinární spolupráce jednotlivých oborů, jejichž průsečíkem je/byla právě ne/způsobivost. Texty vycházejí především z poststrukturalistické teorie diskursu a z teorie performativity, což může být do jisté míry selektující, na druhou stranu zvolené texty nabízejí velice širokou škálu témat, postojů a názorů.

Je škoda, že se v antologii objevily jen zahraniční články. V úvodu knihy editorka sice upozorňuje, že v českém akademickém prostředí není téma jinakosti či postižení tak rozšířené, ale přesto by stálo za to nabídnout čtenářstvu také texty z českého prostředí (například kritické reflexe českého diskursu o postižení a jinakosti). Do jisté míry úvod knihy, především kapitola o politice překladu a teoretickém vymezení pojmů, mapují alespoň problematiku a neadekvátní pojmosloví, které se v této oblasti objevuje.

Jak již bylo řečeno, kniha je rozdělena do tří částí, přičemž každou část uvádí Eli Clare úryvky z autobiografické knihy. Úryvky jsou úvahami nad otázkami normality, zdraví, postižení, ale i homosexuality. Tyto úvahy jsou úvahami člověka, který nejen o postižení a ne/způsobivost píše, ale

sám je postižený a ve vybraných úvahách o svém postižení přemýšlí – například v eseji *Jak zdolat horu* přemýšlí o „příbězích supermrzáctví“, neboli o příbězích postižených, kteří své postižení překonali tím, že uběhli maraton, našli si partnery nebo zdolali horu. Zde je ukázáno, že za tímto příběhem oslavujícího člověka, který překonal své postižení a překonal sám sebe, je jen soucit a tragédie. Nejprve musí být postižený bezmocný, aby mohl být hrdinou, který sebe nebo něco překonal. Nejde o oslavu úspěchu, ale o překonání protikladu vítězství a postižení. Tím, že Eli Clare uvádí každou část knihy, dochází k propojení jednotlivých bloků, navíc díky tomu, že jsou kapitoly uvedeny úvahami člověka, který je součástí světa postižených a který dokáže kriticky nahlédnout na sociální konstrukty postižení a ne/způsobivosti, mohou tyto úvahy ve čtenářích a čtenářkách podnítit úsilí či zájem nad těmito tématy sám/sama uvažovat, ne jen si texty přečíst a přijmout názory tak, jak jsou nám předestřeny.

První část knihy se věnuje důležitým teoriím a konceptům v oboru *disability studies*. Cílem textů je ukázat současné kulturní představy o postižení v kontextu historického vývoje (post)moderní společnosti a zdůraznit konstruování kategorie normality. Například stať Lennarda Davise s názvem *Konstruování normality* ukazuje konstruovanost kategorie normality, její postupnou somatizaci až po přijetí této kategorie jako „přirozené“. Autor v textu popisuje vývoj kritiky konstruování kategorie normality a jejího působení ve společnosti. Jak sám Lennard napsal: „... „problémem“ není člověk s odlišným tělem; problematičtější je to, jakým způsobem se skrze konstruování normality problém „postiženého“ vytváří“ (s. 72). V podobném duchu se nese i text Anne Waldschmidt, která pojednává o kategorii normality v oblasti poradenství a genetického testování a o tom, jak zde normalita funguje jako regulující praxe. První část obsahuje i texty věnující se postavení oboru *disability studies* v akademickém prostředí (viz článek Sharon L. Snyder a David

ZPRÁVA Z 11. KONFERENCE EVROPSKÉ SOCIOLOGICKÉ ASOCIACE CRISIS, CRITIQUE AND CHANGE /

Marcela Linková

Na přelomu srpna a září 2013 se v italském Turíně konala jedenáctá konference Evropské sociologické asociace, která sestává z celkem 36 výzkumných sítí a 12 výzkumných proudů a má přes dva tisíce členů, dvanáct z České republiky. V letošním roce bylo na programu tří denní konference neuvěřitelných 3 000 příspěvků badatelů a badatelek z celého světa. Jak ve své zahajovací řeči uvedl dnes již bývalý předseda Evropské sociologické asociace Pekka Sulkunen, počet příspěvků se od konference ESA pořádané v roce 2007 v Glasgow téměř zdvojnásobil. Konference tentokrát nesla název Crisis, Critique and Change a nutno říci, že všechny tři aspekty hojně zaznívaly v souvislosti s diskusemi a prezentacemi výzkumů, které se věnovaly kritické reflexi akademického prostředí a jeho proměnám.

„Proč bychom měli platit vědce, když děláme nejhezčí boty na světě?“

Tato citace Silvia Berlusconiho zazněla v rámci přednášky „A decade of disruption. Italian University in the Neoliberal Era“ Massimiliana Vairy a odkazuje k rostoucí „ekonomizaci“ vědy (Ökonomisierung der Gesellschaft) (Schimank 2008), kterou v poslední dekádě zaznamenáváme i v České republice, a jak ukázaly mnohé přednášky v rámci výzkumného proudu 24 Science and Technology, i v jiných zemích Evropy. Ekonomizace je jednou z vysoce efektivních diskursivních praktik, které delegitimují veřejnou univerzitu s odkazem na její neúčinnost, nákladnost a „divná“ výzkumná témata. Vaira v této souvislosti hovoří o hyper-reformismu hodno-

T. Mitchell *Povinná primitivizace*) nebo problematickým východiskům *disability studies* (viz text Shelley Treiman *O hendikepu*). Taková rozmanitost textů má velké pozitivum – jak sama editorka Kateřina Kolářová v úvodu knihy napsala, v antologii se objevují jak texty hlavního proudu v *disability studies*, tak i alternativní proudy, což čtenářům a čtenářkám umožní nalézt v jedné knize několik přístupů, a kniha tak podává poměrně ucelený obraz teorií a konceptů, se kterými obor *disability studies* pracuje.

Druhá část knihy se věnuje diskursům a utváření identit lidí s hendikepem, přičemž tato kapitola nabízí velice bohatou škálu textů – z oblasti klinických diskursů až po autobiografické texty, které znázorňují individuální zkušenost života s postižením a konstruováním identity. Za zmínku zde stojí podle mého názoru článek Anne Davis *Basting Demence a performativní pojetí identity*, který popisuje divadelní projekt, na němž participovali lidé s Alzheimerovou chorobou. Cílem tohoto projektu byla snaha ukázat identitu těchto jedinců i přesto, že klinický diskurs hovoří spíše o rozpadu identity u lidí trpících touto chorobou. Tento text, jak upozorňuje i editorka knihy, přináší do českého prostředí zcela nový pohled na jedince s Alzheimerovou chorobou, především ukazuje, že i tito jedinci si konstruují vlastní identitu a je potřeba je vnímat nejen jako nezpůsobilé jedince, ale jako racionální a autonomní osoby s vlastní identitou.

V této části považuji za inspirativní zejména článek Sturta Murraye *Autistická přítomnost a sentimentalizace rodiny*, kde autor ukazuje, že v případě autismu nejsou vnímáni jako postižení jen autističtí jedinci, ale také jejich rodiny. Autor uvádí text případem matky, která se svým autistickým synem skočila z mostu. Noviny o tomto incidentu psaly jako o matce, která nedostala své roli matky (nevyléčila syna, neposkytla mu „normální“ život), a tak raději zvolila cestu „nebýt na obtíž“. Murray ale ukazuje, že tento nový diskurs a vůbec diskurs rámuující autismus předpoklá-

dá, že jde o postižení, které má být léčeno či usměrňováno především v rodinném kruhu. Autor ukazuje, že autismus je uzavřen v soukromé sféře, konkrétně v rodině, a je zcela vyvázán ze společenských vazeb, což má své důsledky – matka, která nedokáže vyléčit své dítě, to vnímá jako svoje individuální fatální selhání. Článek pojmenovává negativní důsledky vytržení ne/způsobilosti ze sociálního kontextu a jejího uzavření v jedné sféře společnosti. Rovněž tento text může přinést do českého prostředí nový pohled na autismus, ale i na postižení a ne/způsobilost obecně.

Poslední, třetí část se věnuje průnikům *disability studies* s jinými obory, konkrétně průniku kategorií postižení, ne/způsobilosti, genderu či sexuality. Eli Clare například propojuje kategorie postižení a ne/způsobilosti s kategoriemi genderu a sexuality a ukazuje, jak je vnímána sexualita u postižených a ne/způsobilých jedinců: „Jsme bezpohlavní, asexuální nežádoucí osoby (...), být postiženou ženou znamená nebýt úplně ženou (...), osobité projevy, jež pomáhají gender definovat – to, jak lidé chodí, houpou boky, gestikulují rukama (...), vycházejí z toho, jak se pohybují nepostižení. Žena, která chodí s berlemi, nechodí jako „žena“ (...), konstrukce genderu závisí nejen na mužském a ženském těle, ale i na těle „nepostiženém““ (s. 354–355). Podle mého názoru tato úvaha nejenže otevírá zásadní téma (otázky sexuality postižených), ale také nový pohled na související problémy. Není to tak dávno, kdy se v Německu řešila otázka nové profese – sexuálního asistenta pro postižené – články se většinou věnovaly těm, kteří službu provozují, nikoli těm, kterým je služba poskytována. Postižení a ne/způsobilí jsou viděni jako jedinci bez sexuálních potřeb, protože prožívání sexuality je odvozeno nejen od genderu, ale také od „zdravého těla“, což postulují ve svém textu i Eli Clare.

Intersekcionální přístup je aplikován rovněž v textu Susan M. Schweik s názvem *Přistěhovalectví, etnicita a mrzácké zákony*, který analyzuje americké zákony o omezení pohybu

cení, hodnocení jako racionalizaci a kontrole, přitom je ale hodnocení vždy nestálé,¹ a kontrole výzkumných kariér praktikami Nové veřejné správy (New Public Management).

Proměňám akademického prostředí pod náporom reform v duchu Nové veřejné správy a rozpočtových škrtů a všudypřítomnému důrazu na excelenci se věnovalo i několik panelů i dalších přednášek. Stephanie Beyer z University v Bamberku a Nilgun Massih-Tehrani z Otto-Friedrich University v Bamberku v přednášce „Increasing Competition within Academic Fields and Individual Career Paths – A Comparison of the University Systems of the United States, Germany and France“ zkoumaly fungování akademického kastovního systému a to, zda (a jaký) mají pozice a prestiž univerzity dopad na konkrétní profesní dráhu vědců a vědkyň v Německu, Francii a USA. Hodnocení amerických univerzit je již každoročním rituálem, Německo a Francie svoje „Excellence Initiative“ a „Initiative d'Excellence“ zavedly teprve nedávno. Představený výzkum ukázal, že v Německu a Francii nemá pozice univerzity na žebříčku žádný dopad na délku postdoktorátové fáze či rozvoj kariéry, v USA je ale dopad silný. Ani tak často traktovaná mezinárodní mobilita, která je nyní jedním z klíčových pilířů evropské politiky výzkumu a inovací, se neprojevuje nijak jednoznačně. Zatímco v Německu mobilitní zkušenost vědeckou kariéru urychluje, ve Francii ji výrazně zpomaluje. I tento jen velice zběžný pohled na různé aspekty systému hodnocení výzkumu ukazuje, že odlišné historie, vědecké kultury a infrastruktury mají zásadně odlišné efekty z hlediska profesního rozvoje vědců a vědkyň. Jinému aspektu proměňujícího se akademického prostředí se věnovala Inge van der Weijden z Leiden Univerzity, totiž profesním drahám držitelů doktorátu. Jako statistiky v jiných zemích i její výzkum ukazuje, že v současném nizozemském akademickém systému je místo pro pouze 30 % doktorandek a doktorandů, a otázka je, zda je možné, aby soukromý výzkumný sektor absorboval zbývající část. Na rostoucí míru flexibilizace a smluv na dobu určitou poukázala i Manuela Negro z Tu-

„nevzhledných“ či „ošklivých“ osob. Tyto „ošklivé zákony“ (ugly laws) usměrňovaly pohyb a omezovaly prostor těm, kteří byli těmito zákony definováni jako oškliví a mohli by budit veřejné pohoršení. Schweik ukazuje, že tyto zákony neregulovaly jen ne/způsobilé a postižené, ale také upozorňuje na to, že jako „nevzhledná“ těla byli definováni i migranti a chudí. I tento text se vztahuje k aktuálním otázkám – i dnes je tělesná jinakost důvodem pro ostrakizaci či vyloučení těchto jedinců, což má dopady na vnímání jejich identit či na přístup k nim.

Jak jsem již zdůraznila, kniha představuje nové pohledy a otevírá nová témata, která jsou sice aktuální, ale v českém prostředí jim není věnována adekvátní pozornost. Můžeme jen doufat, že antologie bude inspirací a poskytne odrazový

mústek českému akademickému prostředí a aktivismu a pomůže nahlédnout do širokého pole působnosti *disability studies* také širší populaci. Jak výběr textů, tak i členění jednotlivých částí nabírá určitou gradaci, čtenář či čtenářka se nejprve seznamují s pojmoslovím knihy a politikou překladu, což jim pomáhá pochopit směřování knihy, poté se dostávají k důležitým konceptům a teoriím, což jim poskytuje základní orientaci v oboru, který u nás není tolik tematizován, poté se seznámí s různými diskursy a konstrukcemi identity a na závěr si mohou udělat představu o průniku *disability studies* s jinými obory. Mne osobně kniha velice nadchla a přiměla mne nad některými texty dlouho přemýšlet. Taková kniha českému prostředí skutečně chyběla.

NEJISTÉ VYHLÍDKY FEMINISMU¹ / LENKA FORMÁNKOVÁ

WALBY, SYLVIA. 2011. *THE FUTURE OF FEMINISM*. CAMBRIDGE: POLITY PRESS.

Má feminismus budoucnost? Jaká je a bude role feministického myšlení v současné společnosti? Otázky, zda feminismus přináší odpovědi na aktuální společenské problémy a výzvy, se objevují jak ve veřejném, tak v akademickém diskursu. Kniha úspěšných manažerek o tom, že postavení žen není výsledkem strukturálního útlaku, ale jejich osobního odhodlání se „do toho opřít“, se staly světovými bestsellery. Feministické vědkyně naopak varují, že právě přijetím teze o individuální zodpovědnosti žen při snaze získat stejnou moc jako muži se feminismus zaprodal neoliberalismu a tak vstoupil do slepé uličky (např. McRobbie 2008).

Do této diskuse vstupuje Sylvia Walby, jedna z předních britských teoretiček feminismu, v nové knize *The Future of Feminism*. Autorka si klade za cíl ukázat nejen to, že „feminismus není mrtvý“ (s. 1), ale také kam směřuje jeho bu-

doucnost. Zatímco o tom prvním není problém feministickou vědeckou komunitu přesvědčit, ve druhém ohledu kniha pokulhává.

Schopnost zachytit aktuální tenze ve feministickém myšlení prokázala Walby již ve slavné knize *Theorizing Patriarchy* (1990). Na kulturní obrat ve feministickém myšlení Walby (kromě dalších autorek) reagovala zdůrazněním významu historického materialismu pro pochopení genderových nerovností. S cílem zachytit vliv kapitalistických i patriarchálních struktur navrhuje kombinovat třídní analýzu, typickou pro historický materialismus a radikálně feministický přístup, který se zaměřuje spíše na výzkum patriarchátu.

Hned ve druhé kapitole recenzované knihy *The Future of Feminism* se Walby věnuje diskusi o zpochybňování feminismu v současné odborné literatuře. Dnešní snahy jsou femi-

nínské univerzity. Nadia Asheulova z Ruské akademie věd pak představila výzkum postavení začínajících výzkumníků a výzkumnic z Ruské akademie věd. I tam je vládní výzkumný sektor nadále primárním hráčem, přičemž soukromý podnikový sektor je naprosto zanedbatelný. Z hlediska možnosti rozvoje profesní dráhy začínajících vědců v Rusku je tak ovšem alarmující, že 25 % vedoucích laboratorů je ve věku přes 70 let a dalších 31 % ve věku 65 až 69 let.

Nové režimy vykazatelnosti ale nepřinášejí pouze rostoucí tlak související s hodnocením výzkumu v podobě článků v časopisech s impakt faktorem a citacemi či obecnou rostoucí nejistotou na akademickém trhu práce se smlouvami na dobu určitou a obdobími nezaměstnanosti. Přinášejí i tlak na tzv. komunikaci vědy a větší propojení mezi výzkumem a společností. Tento důraz, jako například v České republice, se na politické úrovni i úrovni výzkumné praxe často zužuje buď na spolupráci s průmyslovými podniky a zakládání inovačních či technologických center, nebo na spolupráci se samosprávou, která udílí tzv. inovační vouchery a vstupuje do definování lokálních výzkumných témat, například prostřednictvím operačních programů Evropských strukturálních fondů. V jiných zemích se ale snaží i o jiný typ komunikace a propojení vědy a společnosti, totiž o širší zahrnutí občanské společnosti, neziskových organizací, lokálních sdružení i samotných obyvatel do výzkumné praxe. Jak ukázaly výsledky výzkumného kolektivu z CNR Rome, sami vědci a vědkyně se tomu brání. Poskytování informací je v pořádku, ne ale participace. „Lidé by měli být informováni, ale neměli by být zahrnováni do konzultací.“ O vědě a technologiích by totiž měli rozhodovat pouze vědci. Jejich výsledky mně silně připomněly přístup vědců a vědkyň ve výzkumu, který jsem v rámci mezinárodního výzkumu před několika lety prováděla v jedné pražské výzkumné instituci, kde v rámci skupinové diskuse na toto téma proběhla následujících výměna:

nistickými autorkami popisovány jako krok zpět ve formě útoku z konzervativních pozic („backlash“) nebo jako antagonismus předchozích feministických cílů. Mluví o zneužívání konceptu genderové rovnosti hnutími bojujícími za práva mužů, o vlivu neoliberálních hodnot na feministické hnutí a zavádění nových termínů jako postfeminismus nebo diverzita místo genderové rovnosti. Zatímco první dva směry zachycují explicitní opozici vůči feminismu, termíny jako diverzita nebo postfeminismus vycházejí z feministického myšlení. Jejich snahou je posunout se od dominantního diskursu genderové rovnosti k novým (podle autorek aktuálnějším) perspektivám. Podle Walby jsou všechny tyto názorové platformy zdrojem potenciálního nebezpečí pro feminismus, nicméně se domnívá, že úpadek feminismu je jednoduše zveličován.

Právě dokazování „vitality“ současného feministického myšlení a hnutí se Walby věnuje v následujících kapitolách. Třetí kapitola je zaměřena na popis aktivit hlavních feministických aktérů v rámci Velké Británie, Evropské unie, USA a OSN. Další kapitola diskutuje o vývoji feministických cílů a strategií a jejich institucionalizaci v průběhu tří vln feminismu. Jako novou formu feministické strategie považuje Walby genderový mainstreaming, kterému se věnuje v páté kapitole. Šestá kapitola je věnována kontextu, ve kterém současné feministické myšlenky a aktivity vznikají. Walby rozebírá vliv lokální kultury, sociálního státu, kapitalistického systému, globalizace nebo finanční a environmentální krize na podobu a zaměření feministických projektů. Předposlední kapitola je zaměřena na prolínání (intersekcí) feministických aktivit s antirasistickým, lidskoprávním, environmentálním a sociálně-demokratickým hnutím, stejně jako s národními hnutími. V poslední, osmé kapitole, Sylvia Walby slibuje ukázat budoucnost feminismu. Nabízí však spíše shrnutí možností a bariér feminismu, jak byly uváděny v předchozích kapitolách.

Velký klad recenzované knihy představuje její obdivuhodně široký záběr. Autorka přináší přehled o tom, jakým způso-

bem byla genderová nerovnost tematizována a jak byly zájmy a potřeby žen vyjadřovány v průběhu posledních čtyř dekad. Že se jedná o velmi hutné shrnutí současného feministického myšlení, dokládá i bohatý citační aparát, zabírající téměř čtvrtinu knihy. Vliv feministických požadavků na nastavení veřejných institucí, genderový mainstreaming jako nástroj integrace feministických myšlenek do tvorby politik, kontroverze v pojetí genderového mainstreamingu, diskuse o zaměření politik na redistribuci nebo na uznání, postfeminismus a neoliberální tlaky a související změny ve feministickém myšlení – tato a mnohá další témata v knize rezonují.

Na druhou stranu právě snaha o takto široký záběr vede nezbytně k tomu, že většina diskusí jde po povrchu. Některé kapitoly, ve kterých se Walby zabývá tématy, která jsou dlouhodobě v jejím odborném zájmu, přinášejí šťavnatější diskuse. Příkladem je kapitola o gender mainstreamingu nebo o institucionálním zakotvení genderové rovnosti. Jiná témata jsou pouze popsána, nikoliv hlouběji analyzována. Walby u některých témat dokonce opomíná zahrnout autory a autorky, kteří a které významně zasáhli do problematiky popisované v knize. Příkladem zkratkovitosti textu může být genderová analýza sociálního státu. Walby navrhuje jako alternativu k feministickým typologiím sociálního státu termín genderové režimy (gender regimes). Nepřináší však, jak deklaruje, nový přístup ke studiu sociální politiky, pouze nový termín. Interakce kulturních faktorů s podobou politik a institucí, stejně jako s každodenním životem mužů a žen, například v oblasti dělby placené a neplacené práce, popsala již Birgitte Pfau-Effinger (2004) pojmem genderové kultury (*gender cultures*), Moniques Kremer (2007) pojmem ideály péče (*ideals of care*) nebo Simon Duncan s Rosalind Edwards (1999) pojmem genderované morální racionality (*gender moral rationalities*).

Dalším úskalím knihy je styl, kterým je napsána. Čtivost ubíjí rigidní opakování toho, co bude nebo již bylo řečeno. Po úvodní kapitole shrnující to, co nás v knize čeká, následují ka-

Výzkumník 1: Ano, plně souhlasím, měli bychom jít ven a komunikovat, ale jiná věc by bylo, kdyby sem přišli [občané, obyvatelé] a říkali nám...

Výzkumnice 2: ...jestli bychom měli naslouchat a dělat to, co by chtěli lidi...

Výzkumnice 3: ... nebo by...

Výzkumník 1: ...naslouchat jim je ok... [obecný smích].

Představené výzkumy a kritické reflexe týkající se proměn (často pocítovaných jako krize) akademického prostředí poukazují na jejich komplexitu a protichůdnost, která reflektuje a posiluje mocenské nerovnosti – například v tom, kdo má přístup k tvorbě vědní politiky a priorit výzkumu nebo kdo má přístup k tomu, jak definovat, co je relevantní vědecký výstup a jak vůbec vědu hodnotit.

Roli univerzit se věnoval i jeden polední speciál ESA na téma univerzit, kde kromě již uvedeného Massimiliana Vairy vystoupil John Holmwood z Univerzity v Nottinghamu, který se zaměřil na situaci ve Velké Británii a dopad neoliberálních reforem na možnosti sociálněvědního výzkumu. Podle Holmwooda je krize vysokého školství propojena s finanční krizí, která krizi vysokého školství nadále prohlubuje. V posledních letech dochází k posunu od znalostní společnosti (knowledge society), která zahrnovala veřejný zájem ve vysokém školství, ke znalostní ekonomice, kde se prohlubují nerovnosti a polarizují zaměstnání. Hovoří se proto o investicích do lidského kapitálu, jehož rozvoj se stává osobní odpovědností jednotlivců, vysoké školství je poskytováno i ziskovými společnostmi a na zisk se kladě důraz i v charitativních organizacích, což je právní forma britských univerzit. V současné době proto ve Velké Británii probíhá diskuse o změně zákona tak, aby charitativní organizace mohly provádět ziskovou činnost. Privatizace univerzit je ale podle Holmwooda

pitoly koncipované následovně: úvodní shrnutí témat, která budou probírána, poté jejich popis a v závěru kapitoly opět shrnutí hlavních bodů. Kniha tak přináší spíše seznam jednotlivých diskusí než souvislý text vedoucí k závěrečné kapitole.

A právě závěrečná kapitola je největším zklamáním. Slibovanou vizi „kam dál“ v textu nenajdeme. Walby již v úvodu této kapitoly připouští, že budoucnost feminismu může být jakákoliv. Záleží na tom, jak dokáže odolávat vnitřním a vnějším tlakům. Jako potenciálně úspěšnou strategii navrhuje spojení feminismu se sociální demokracií. Genderovaná sociální demokracie bude mít podle Walby potenciál výrazně ovlivnit jak podobu kapitalismu, tak následně rozsah environmentální krize. Nová podoba sociální demokracie by měla být podle Walby, mimo jiné, založena na plné zaměstnanosti žen jako záruce ekonomického růstu. Zároveň plná participace žen na pracovním trhu je podle autorky sama o sobě spojena s regulací genderových nerovností. Walby očekává, že důraz na zaměstnanost žen povede ke zvýšené podpoře státu v oblasti péče o děti a důchodce a k úpravě pracovní doby. Dále očekává, že přijetí mechanismů, které prohloubí demokracii, povede k vyrovnanému zastoupení mužů a žen v rozhodovacích pozicích. V neposlední řadě zdůrazňuje potřebu specifikovat obranu proti násilí, zahrnout ochranu tělesné integrity do lidských práv a řešit

regulaci pornografie a prostituce (s. 162). Bohužel pro své vize nabízí autorka velmi málo argumentů. A právě chybějící diskuse vede k tomu, že očekávání vkládaná do genderované sociální demokracie se zdají být trochu naivní.

Literatura

- Duncan, S., Edwards, R. 1999. *Lone Mothers, Paid Work: and Gendered Moral Rationalities*. London: Macmillan.
- McRobbie, A. 2008. *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*. London: Sage.
- Kremer, M. 2007. *How Welfare States Care: Culture, Gender and Citizenship in Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Pfau-Effinger, B. 2004. *Development of Culture, Welfare States and Women's Employment in Europe*. Aldershot, Hants, England: Ashgate.
- Walby, S. 1990. *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell.
- Walby, S. 2011. *The Future of feminism*. Cambridge: Polity Press.

Poznámky

- 1** Text vznikl za podpory projektu GA ČR „Proměny forem a uspořádání partnerského a rodinného života z hlediska konceptu životních drah“ (č. P404/10/0021).

TEORIE A PRAXE PÉČE VE FRANCII / RADKA DUDOVÁ

V polovině června 2013 se na pařížské univerzitě 5-René Descartes konala dvoudenní mezinárodní konference *Théories et pratiques du care: Comparaisons internationales*, která byla věnována, jak již název napovídá, tématu péče. Jednalo se o relativně malou akci bez „postranních“ panelů. Kromě francouzských odborníků a odborníků na dané téma (např. Margaret Maruani z pořadatelského MAGE/CNRS či Heleny Hira-

ta rovněž z pořadatelského GTM – Genre, Travail, Mobilité) na konferenci vystoupily zahraniční hostky – Evelyn Nakano Glenn z Kalifornské univerzity v Berkeley a řada přednášejících z Japonska a z Brazílie. Vedle sociologů a socioložek zde vystoupily i psychologičky a také lidé z praxe – vedoucí domovů pro seniory přinášející příklady dobré praxe či představitelé odborového hnutí pracujících v domácnosti.

nedemokratická, neboť trh je nedialogický (jde pouze o volbu mezi zbožím). Dalším aspektem, kterému se Holmwood věnoval, je otevřený přístup (open access), který však prostřednictvím licence CC BY umožňuje komerční opětovné využití jakékoli akademické znalosti. Holmwood v této souvislosti poněkud cynicky uvedl, že univerzity jsou tak nuceny poskytovat služby komerčním firmám, aniž by od těchto firem mohly vyžadovat jakékoli platby. Neoliberalismus podle Holmwooda je zároveň i formou znalosti, představuje konkrétní vizi a kritiku společnosti a argument „racionální veřejné politiky“. Jaká je tedy budoucnost sociálních věd? Holmwood upozornil na komercializaci datové analýzy a důraz na výkon a performativitu. Vládní agentury se privatizují a pracují s volně přístupnými „Velkými daty“ (Big Data) s cílem vytvořit technologii behaviorální změny. Posunujeme se tak od politiky založené na evidenci (evidence-based policy) k evidenci založené na politice (policy-based evidence). Nerovnosti se tím dostávají mimo zaměření a zájem sociálních věd, neboť se proměňuje to, jaké typy otázek je v tomto prostředí vůbec možné si klást: „Jaké je řešení za předpokladu stávajících nerovností, za předpokladu stávajícího výkonu trhu?“ Rozvíjí se antisociální věda, která je poplatná neoliberalismu. Závěrem dodejme, že příští konference Evropské sociologické asociace v roce 2015 se uskuteční v Praze a její organizaci zajišťuje Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Literatura

- Schimank, Uwe. 2008. „Ökonomisierung der Hochschulen – eine Makro-Meso-Mikro-Perspektive.“ Pp. 622–635 in K.-S. Rehberg (Hrsg.). *Die Natur der Gesellschaft. Verhandlungen des 33. Kongresses der Deutschen Gesellschaft für Soziologie in Kassel 2006*. Frankfurt am Main: Campus.

Z akce jsem si odvezla dvě hlavní zjištění. Za prvé, téma péče nebylo víceméně vůbec spojeno se situací péče o děti, příspěvky byly zaměřeny výhradně na péči o seniory, případně na dlouhodobou péči o zdravotně postižené. Za druhé, klíčovým výrazem konference bylo ve francouzštině používané anglické slovo „care“, které je pro francouzský diskurs relativně nové.

První poznatek, a sice že v podstatě všechny příspěvky byly zaměřeny na jiné typy péče než péči o děti, vlastně ukazuje, jak ve Francii (podobně jako jinde) dochází k přesunu pozornosti na nové problémy související se situací stárnutí populace a na potřeby zajištění péče pro nesoběstačné seniory. Péče o děti jako by byla považovaná za již vyřešenou a (příliš) mnohokrát probíranou problematiku. Pozornost se zaměřuje na fenomény, které nejsou dostatečně uchopeny v rámci francouzského sociálního systému nebo v zákoníku práce. Úvodní příspěvek E. Nakano Glenn pojal tuto problematiku obecně a teoreticky: autorka příspěvku ukázala prostřednictvím konceptu ideálního občana souvislost placené práce a občanství, která historicky vedla ke spojení poskytování péče s neobčanstvím, což má v současnosti zásadní dopady na postavení imigrantek a imigrantů věnujících se pečovatelské práci. Příspěvek psychologičky Pascale Molinier se konkrétněji zaměřil na problematiku profesionalizace péče, zejména na paradoxy vyvěrající z potřeby sledovatelnosti, specializace a racionalizace poskytované péče. Chizuko Ueno zase prakticky ukázala, k jakým změnám vedlo v Japonsku zavedení povinného pojištění pro dlouhodobou péči. Jednou z nich je zakládání tzv. družstev péče, která spočívají v tom, že několik žen, které mají praxi v poskytování péče svému rodinnému příslušníkovi a na primárním pracovním trhu jsou v podstatě nezaměstnatelné, si zřídí vlastní podnik – domek či byt, kde profesionálně poskytují péči malému počtu seniorů v téměř rodinném prostředí. Díky existenci pojištění je tato služba pro seniory dosažitelná a představuje možnost převést neplacenou

pečovatelskou práci na placenou – i když s poměrně nízkou mzdou.

Druhý poznatek z konference, na který chci poukázat, je objev anglického slova *care* ve francouzském diskursu. Francouzština totiž nemá vlastní slovo, které by vyjádřilo to, co se v mezinárodním fóru myslí péčí. V době mých francouzských studií, tedy cca před 10 lety, se péče opisovala výrazy jako „prendre soin“ (pečovat spíše ve smyslu lékařské péče) nebo „souci de l'autre“ (starost o druhé), případně „présence“ nebo „accueil“; chyběl ale výraz, který by jednoznačně označil onen konglomerát praktického pečování či pečovatelské práce a zároveň starání se o blaho druhé osoby. Již tehdy si někteří autoři výjimečně vypomáhali použitím anglického výrazu *care* v uvozovkách. Sociolog Claude Martin ve svém konferenčním příspěvku popsal vášnivou debatu, která vypukla ve Francii v roce 2010. Tehdy tajemnice Socialistické strany Martine Aubry v rámci předvolební kampaně použila ve svém programu slovo „care“ s cílem „zavést společnost péče“ (*société du care*). Odkazovala přitom na teorie C. Gilligan a J. Tronto a přístup etiky péče. Setkala se ale s výraznou kritikou a odporem ze strany francouzských intelektuálů a intelektuálek, včetně těch feministických. Byla kritizována za to, že se snaží znovu vzkřísit diskurs sociální asistence plný sentimentality a pokrytectví, případně že chce ženy pod zástěrkou morálních hodnot a odpovědnosti vrátit do role pečovatelek. V průběhu dalších let se ale o tomto konceptu dále diskutovalo a byl postupně brán na milost, až byl nakonec shledán částí vědecké komunity jako užitečný, a to ze tří důvodů, jak uvedl C. Martin: 1. Dokáže narušovat zavedený sociální systém a řád. 2. Politika péče může zviditelnit ekonomiku péče – zahrnout neplacenou péči do státních účtů a rozpočtů. 3. Umožňuje kriticky přemýšlet o nástrojích, které máme k dispozici, abychom naplnili potřeby péče ve společnosti.

Tato debata ukazuje, jak pracně se francouzský odborný a politický diskurs potýká a vyrovnává s dědictvím republikánského individualismu, s jeho důrazem na autono-

Poznámky

1 *Jen si připomeňme každoroční proměny metodiky hodnocení výzkumu, vývoje a inovací v České republice...*

SEXUÁLNA AGRESIA A VIKTIMIZÁCIA MEDZI MLADÝMI ĽUĎMI: POHĽAD Z AMSTERDAMU / Dagmar Marková, Katarína Glosová

O sexuálnej agresii a viktimizácii medzi mladými ľuďmi v Európe nemáme dostatok relevantných vedeckých dát a táto problematika je takmer nepreskúmaná. Podľa slovenskej správy o sexuálnej agresii a viktimizácii nie je dostupná žiadna kvantitatívna štúdia o rozšírení alebo rizikových faktoroch v tejto oblasti na Slovensku. Situácia v iných krajinách Európy je síce o trochu priaznivejšia, ale komplexné výskumné dáta, ktoré by umožňovali aspoň orientačnú deskripciu situácie v tejto oblasti, v európskom priestore absentujú.

Zrejme práve tieto fakty spolu s naliehavou potrebou riešiť často sa vyskytujúce prejavy sexuálneho násillia medzi mladými mužmi a ženami (12 až 25 rokov) a zraniteľnosťou tejto cieľovej skupiny boli podnetom pre vypracovanie projektu Y-SAV (Youth Sexual Aggression and Victimization – Sexuálna agresia a viktimizácia medzi mladými ľuďmi) organizáciou Rutgers WPF a ich partnerov v roku 2010. Za Slovensko tento projekt zastupuje Gabriel Bianchi zo Slovenskej akadémie vied.

Za podpory tohto projektu sa konala v dňoch 26.–28. marca 2013 v Amsterdame Y-SAV konferencia pod názvom Acting against Youth Sexual Aggression and Victimization in Europe. Medzinárodnej konferencie sa zúčastnilo do 100 expertiek a exper-